

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

PHẠM THỊ MAI HIỀN

NHÂN VẬT TỪ HẢI VÀ NHÂN VẬT LỤC VÂN TIÊN
NHÌN THEO QUAN ĐIỂM GIỚI

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC NGỮ VĂN

THÁI NGUYÊN - 2012

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

PHẠM THỊ MAI HIỀN

NHÂN VẬT TỪ HẢI VÀ NHÂN VẬT LỤC VÂN TIÊN
NHÌN THEO QUAN ĐIỂM GIỚI

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam

Mã số: 60.22.34

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC NGỮ VĂN

Người hướng dẫn khoa học: PGS - TS. TRẦN NHO THÌN

THÁI NGUYÊN - 2012

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của cá nhân tôi. Các nội dung nêu trong luận văn là kết quả làm việc của tôi và chưa được công bố trong bất cứ một công trình nào khác.

Thái Nguyên, tháng 8 năm 2012

Tác giả luận văn

Phạm Thị Mai Hiền

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới PGS. TS Trần Nho Thìn - người đã tận tình hướng dẫn tôi trong suốt quá trình nghiên cứu để hoàn thành luận văn này.

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới các thầy cô giáo khoa Ngữ văn, khoa sau đại học - Trường Đại học sư phạm Thái Nguyên đã giảng dạy và giúp đỡ chúng tôi hoàn thành khóa học.

Đồng thời tôi xin chân thành cảm ơn BGH, các phòng ban Trường phổ thông Vùng cao Việt Bắc - TP Thái Nguyên đã tạo điều kiện giúp tôi về mọi mặt trong suốt thời gian học tập và hoàn thành bản luận văn này.

Cuối cùng, tôi xin chân thành cảm ơn tới gia đình, bạn bè, đồng nghiệp, những người đã động viên, khuyến khích tôi trong suốt quá trình học tập và nghiên cứu

Thái Nguyên, tháng 8 năm 2012

Tác giả luận văn

Phạm Thị Mai Hiền

MỤC LỤC

	<i>Trang</i>
Trang bìa phụ	
Lời cam đoan	
Lời cảm ơn	
Mục lục	
MỞ ĐẦU	1
NỘI DUNG	9
Chương 1: LÝ LUẬN GIỚI VÀ VIỆC PHÂN TÍCH CÁC NHÂN	
VẬT NAM NHI – ANH HÙNG TRONG VĂN HỌC TRUNG ĐẠI	9
1.1 Những khái niệm về giới (gender) và giới tính (sex).....	9
1.2 Các kiểu nhân vật nam trong văn học trung đại Việt Nam	14
1.2.1 Các nhân vật văn học từ thế kỷ X đến thế kỷ XV	16
1.2.2 Các nhân vật văn học từ thế kỷ XVI đến thế kỷ XVII.....	24
1.2.3 Các nhân vật văn học từ thế kỷ XVIII đến nửa đầu thế kỷ XIX ...	27
1.2.4 Các nhân vật văn học cuối thế kỷ XIX:	33
1.1 Tiểu kết	39
Chương 2: NHÂN VẬT TỪ HẢI TRONG TRUYỆN KIỀU CỦA	
NGUYỄN DU	41
2.1 Thân thế và thời đại Nguyễn Du.....	41
2.2 Nhân vật Từ Hải trong Truyện Kiều của Nguyễn Du.....	44
2.2.1 Chân dung nhân vật Từ Hải.....	44
2.2.2 Thái độ ứng xử với phụ nữ	49
2.2.3 Hành động của người anh hùng Từ Hải	52
2.2.4 Những lời bình về nhân vật Từ Hải và các nhân vật nam.....	57
2.3 Tiểu kết	64

Chương 3: NHÂN VẬT LỤC VÂN TIÊN TRONG TRUYỆN <i>LỤC VÂN TIÊN</i> CỦA NGUYỄN ĐÌNH CHIỂU	65
3.1 Thân thế và thời đại Nguyễn Đình Chiểu.....	65
3.2 Nhân vật Lục Vân Tiên trong truyện <i>Lục Vân Tiên</i> của Nguyễn Đình Chiểu	68
3.2.1 Lí tưởng nhân nghĩa của người anh hùng Lục Vân Tiên	68
3.2.2 Mối tình Lục Vân Tiên và Kiều Nguyệt Nga.....	75
3.2.3 Quan niệm đối lập nhân vật chính diện - phản diện	82
3.3 Tiểu kết	89
KẾT LUẬN.....	90
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	92

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

Đối tượng nghiên cứu của luận văn là Từ Hải và Lục Vân Tiên-hai nhân vật nam giới. Chúng tôi chọn hai nhân vật nam giới của văn học trung đại để khảo sát có một số lý do sau. Văn hóa truyền thống phương Đông trong đó có văn hóa Việt Nam nếu xét từ góc độ văn hóa giới, là văn học nam quyền. Trong quan hệ xã hội giữa nam và nữ, nam giới thống trị. Từ xa xưa, sự thống trị của nam giới néo chắc vào vô thức của chúng ta đến mức ta không nhận thấy nó nữa và phù hợp với những trông đợi của chúng ta đến mức khó mà xét lại nó. Sự thống trị của nam giới không chỉ tồn tại trong xã hội mà nó còn ngự trị trong đời sống văn học nghệ thuật

Văn học trung đại Việt Nam trong cái nhìn lịch sử, nhất là từ khi hệ thống văn tự được xác lập, phái nam gần như giữ vai trò thống trị tuyệt đối. Họ áp đặt các chuẩn mực của họ về cái đẹp, về hành vi, về đức hạnh cho người phụ nữ, bất công bất lợi cho người phụ nữ và có lợi cho nam giới. Đó là kiểu văn hóa nam quyền. Nghiên cứu các nhân vật nữ trong không gian văn hóa nam quyền đã được một số lv thạc sĩ gần đây tìm hiểu. Nhưng văn hóa truyền thống phương Đông cũng còn là văn hóa thanh giáo (puritanism), tuyên truyền con người khắc kỷ, và chủ nghĩa khắc kỷ này chi phối cả hai giới nam và nữ. Không gian văn hóa Thanh giáo với nhiều cấm kỵ về thân xác của xã hội Nho giáo hóa có ảnh hưởng lớn đến việc xây dựng hình tượng nhân vật nam giới của văn học trung đại. Vấn đề này ít được quan tâm ở Việt Nam. Đó là lý do đầu tiên hướng chúng tôi chọn đề tài.

Nhưng nhân vật đàn ông không phải luôn luôn hiện ra như những người khô khan, khắc kỷ chỉ biết chiến công hay sự nghiệp. Tùy theo giai đoạn văn học sử khác nhau, các tác giả có thể xử lý khác nhau đối với nhân vật nam của mình. Nguyễn Du tiếp tục phát triển những thành quả tích cực của trào lưu nhân đạo chủ

nghĩa của văn học Thăng Long. Nguyễn Đình Chiểu lại là tác giả trưởng thành trong không khí phục hồi Nho giáo của triều Nguyễn ở Đàng Trong. Hai nhà nho sống ở hai thời điểm gần nhau (cuối thế kỉ XVIII đến thế kỉ XIX) nhưng lại có những quan điểm trái ngược nhau khi xây dựng nhân vật nam nhi anh hùng. Nhân vật Từ Hải trong *Truyện Kiều* của Nguyễn Du cũng là một nam nhi anh hùng nhưng lại không tuân theo những quy tắc ứng xử như các nhân vật anh hùng theo quan điểm của Nho giáo. Từ Hải có những nét phi thường nhưng cũng có những yếu tố của con người phạm bình với mọi cung bậc cảm xúc không bị kiểm soát bởi chủ nghĩa dân bản. Đây là một điểm mới trong quan niệm về người anh hùng của Nguyễn Du. Nhân vật Lục Vân Tiên trong truyện *Lục Vân Tiên* của Nguyễn Đình Chiểu ra đời trong một thời điểm lịch sử đầy biến động ở vùng đất Nam Bộ. Chính vì thế hình tượng người nam nhi anh hùng có phần chịu ảnh hưởng giáo lí Nho giáo mang đậm tính khắc kỉ.

Nghiên cứu đề tài " Nhân vật Từ Hải và nhân vật Lục Vân Tiên nhìn theo quan điểm giới", chúng tôi chọn cách tiếp cận nhân vật dưới góc nhìn văn hoá để có thể khai thác nhân vật toàn diện hơn ở mọi khía cạnh. Chúng tôi hi vọng kết quả nghiên cứu của mình sẽ là một tài liệu tham khảo hữu ích cho việc học tập và giảng dạy văn thơ trung đại trong nhà trường.

2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề

Hai tác phẩm *Truyện Kiều* của Nguyễn Du và truyện *Lục Vân Tiên* của Nguyễn Đình Chiểu từ lâu đã thu hút sự quan tâm của các nhà nghiên cứu văn học. Tuy nhiên, khi nói về nhân vật Từ Hải trong *Truyện Kiều* và nhân vật Lục Vân Tiên trong truyện *Lục Vân Tiên*, các nhà nho, các nhà nghiên cứu văn học mới chỉ dừng lại ở việc bình phẩm các nhân vật hoặc nhấn mạnh giá trị phản ánh hiện thực xã hội phong kiến; về quan niệm con người, chú trọng phân tích nhân vật theo nghĩa không phải là một cá nhân mà là một phần tử của một giai cấp, một tầng lớp, lý luận điển hình hóa xem xét nhân vật theo nghĩa điển hình giai cấp. Cho đến thời điểm hiện tại, hầu như chưa có hay ít

có công trình nghiên cứu nhân vật Từ Hải và Lục Vân Tiên theo lý thuyết về giới. Học giả Vũ Đình Trác với luận án tiến sĩ *Triết lý nhân bản trong Truyện Kiều* bảo vệ tại Nhật Bản năm 1984 có đề cập đến tư tưởng nhân bản của Nguyễn Du qua vấn đề giới như: cuộc đôi thối đầu tiên ở vườn Thúy, "nguyên tác đã để Thúy Kiều trở thành chủ động, nói năng huyền thuyên và tổng tình Kim Trọng một cách khiêu khích. Nguyễn Du trái lại, trả Thúy Kiều về với bản tính thanh cao của giai nhân tài trí, để cho Kim Trọng trở thành chủ động, theo quan niệm Dương chinh phục Âm". Hoặc "những cảnh báo oán của Thúy Kiều trong truyện Hán văn có vẻ nhuộm màu bạo dâm (sadism) biểu lộ hết ác tâm của kẻ báo thù và đường lối dã man của xã hội loài người. Dưới ngòi bút Nguyễn Du, những cảnh đó cần phải có tối thiểu, để trọn ý nghĩa nhân quả và tâm lý thường tình của con người, nhưng ông muốn tránh mọi cử chỉ và hành động vô nhân đạo". Trần Đình Hượu và Trần Ngọc Vương có nêu vấn đề về loại hình "nhà nho tài tử" với hai nét thị tài, đa tình: "*Tài tử cũng là nho sĩ (...)(...) nhưng lí tưởng làm người của họ (...) không ở chỗ tu thân, hành đạo, trí quân trạch dân mà là thoả mãn tính cách thị tài và đa tình (...). Họ không quan tâm nhiều đến nghĩa quân thân, (...) đến trách nhiệm với xã hội và còn đi xa hơn nữa đối lập tình với tính, tài với đức, tự coi là những cá nhân chứ không còn là thân tử (...). Ước mong tự do và hạnh phúc chỉ mới đặt ra trong một phạm vi hẹp là tình yêu (...). Tài tử là những nhà nho chưa thể gọi là "bội đạo", "li kinh" nhưng rõ ràng đã xa rời quỹ đạo chính thống, tức là những nhà nho tu thân hành đạo hay ẩn dật theo lẽ xuất xử"*[64]. Thực chất đây cũng là cách nhìn ít nhiều mang tính chất của giới tính (nhà nho là đàn ông thì đa tình, đa dục và đề cao tài), song tiếc là không đề cập đến nhân vật Từ Hải.

Tại hải ngoại, nhà phê bình Nguyễn Hưng Quốc cũng có tiếp cận thú vị từ góc nhìn giới đối với nhân vật Lục Vân Tiên khi viết bài "*Đọc... chơi*

vài bài ca dao" đã giải thích vì sao cái tục lại được dân Nam Bộ áp dụng để "xuyên tạc" nhân vật Lục Vân Tiên của Nguyễn Đình Chiểu. Theo ông, câu ca dao tục tĩu, nhằm nhí:

*Vân Tiên ngồi dưới gốc môn,
Chờ cho trăng lặn bóp ... Nguyệt Nga.*

không dành cho nhân vật "máu dê" như Bùi Kiệm hay một nhân vật nào đó trong *Truyện Kiều* như Thúc Sinh, Từ Hải, Mã Giám Sinh... lại chọn ngay chính Lục Vân Tiên, một nhân vật được xem là nghiêm trang, nghiêm túc, thậm chí nghiêm khắc, có thể xem như một khuôn mẫu về đạo đức, để bắt làm cái chuyện phạm phu tục tử ấy là bởi vì có lí do của nó. Câu ca dao trên là "một cách phản ứng chống lại thái độ đạo đức khắt khe, có phần giả tạo của Lục Vân Tiên, và phần nào cũng là của Nguyễn Đình Chiểu". Vì mục tiêu "tái đạo", các nhân vật Lục Vân Tiên đã trở thành biểu tượng luân lý do đó mất cả tự nhiên! *Truyện Lục Vân Tiên* được truyền bá sâu rộng trong giới bình dân, cứ "nói thơ" đạo nghĩa hoài cũng sẽ có lúc có người làm "thơ" hay đặt về phê phán lại Lục Vân Tiên và tác giả của nó, một phản ứng tâm lý bình thường chề giới có học, nhà nho vốn đại diện cho uy quyền. Nguyễn Hưng Quốc đã có lý khi cho rằng qua hai câu ca dao đó, người bình dân muốn Vân Tiên gần gũi họ, một "người" như họ. Tuy nhiên, đây mới là một gợi mở cho hướng phê bình văn học nhìn theo quan điểm giới của Nguyễn Hưng Quốc.

Tóm lại, còn rất ít người nghiên cứu nhân vật nam giới ở hai tác phẩm này theo lý thuyết giới. Điều này khiến các nhân vật nam đôi khi bị nhìn nhận thiên lệch về vấn đề giai cấp hoặc đạo đức mà mờ nhạt về đặc điểm giới. Chính vì thế mà luận văn hy vọng góp phần nhỏ xới lên hướng nghiên cứu giới của nhân vật Từ Hải trong *Truyện Kiều* và nhân vật Lục Vân Tiên trong *Truyện Lục Vân Tiên*, góp phần giúp người đọc thấy thêm những phương diện khác của nhân vật trong hai tác phẩm này.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu